

GENEL TEORİ'DEKİ PARA ARZI YAKLAŞIMINA İLİŞKİN UYUMCU VE YAPISALCI POST-KEYNESYEN YORUMLAR

ACCOMMODATIONIST AND STRUCTURALIST POST-KEYNESIAN INTERPRETATIONS OF THE MONEY SUPPLY APPROACH IN THE GENERAL THEORY

 Özcan KARAHAN¹

¹Profesör Doktor, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İktisat Bölümü, okarahanbandirma.edu.tr

ÖZ

İktisat literatüründe son dönemde Keynes'in 1936 yılında yayımlanan "İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi" (Genel Teori) başlıklı eseri üzerinde önemli bir tartışma yürütülmektedir. Genel Teori başlıklı eserinde Keynes para arzının oluşum sürecini ikinci plana atarak daha çok paranın ekonomi üzerinde yarattığı etkiler üzerinde durduğunu belirtmiştir. Ancak, günümüzde, Uyumcu ve Yapısalci Post-Keynesyen iktisatçılar Genel Teori 'de Keynes'in para arzının oluşum sürecini ele alış biçimine ilişkin olarak önemli bir tartışma yürütmektedir. Uyumcu Post Keynesyenler, Keynes'in Genel Teori' de ileri sürdüğü görüşlerin dışsal para arzı varsayımına dayandığını ileri sürmektedir. Öte yandan, Yapısalci Post Keynesyenler, Genel Teori 'de para yaratma süreci ile ilgili yapılan değerlendirmelerin içsel para arzı varsayımına uygun olduğunu iddia etmektedir. Böylece, Post-Keynesyen okulun iki önemli temsilcisinden Uyumcu Yaklaşım Genel Teori' deki görüşlerin dışsal para arzına dayalı olarak üretildiğini belirtirken Yapısalci Yaklaşım ise Genel Teori' deki görüşleri içsel para arzı yaklaşımı ile uyumlu bulmaktadır. Literatürde sürdürülen bu ilginç tartışma çalışma kapsamında ele alınarak ayrıntılı şekilde analiz edilmiştir. Bu çerçevede Genel Teori 'de para arzının ele alınış biçimine ilişkin Uyumcu ve Yapısalci Post-Keynesyen iktisatçıların ileri sürdüğü tezler ayrı ayrı ele alınmıştır. Öncelikle Keynes'in Genel Teoride ileri sürdüğü görüşler ayrıtısı ile ortaya konulmuştur. Daha sonra Genel Teori' de Keynes'in dışsal para arzı varsayımına dayandığını iddia eden Uyumcu Post Keynesyen iktisatçıların tezlerine yer verilmiştir. Son olarak da Genel Teori' de Keynes'in ileri sürdüğü fikirlerin içsel para arzı ile uyumlu olduğunu ileri süren Yapısalci Post Keynesyen iktisatçıların görüşleri ele alınmıştır. Sonuç olarak bu ilginç tartışma çerçevesinde sunulan karşılıklı görüşler günümüz para piyasasında ortaya çıkan karmaşık ekonomik ilişkileri anlamlandırmamıza yardımcı olacak çok önemli fırsatlar sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Keynes, Genel Teori, Post-Keynes, Para Arzı.

ABSTRACT

In the economic literature, there has recently been an important debate on Keynes' study titled "The General Theory of Employment, Money and Interest" (General Theory), published in 1936. In his work titled General Theory, Keynes stated that he put the process of money supply formation into the background and focused more on the effects of money on the economy. However, today, Accommodationist and Structuralist Post-Keynesian economists are carrying out an important debate on the way Keynes addressed the process of money supply formation in the General Theory. Accommodationist Post-Keynesians claim that the views put forward by Keynes in the General Theory assume of exogenous money supply. On the other hand, Structuralist Post-Keynesians claim that the evaluations made in the General Theory regarding the money creation process are in accordance with the assumption of endogenous money supply. Thus, while the Accommodationist Approach, one of the two important representatives of the post-Keynesian school, states that the views in the General Theory are produced based on exogenous money supply, the Structural Approach finds the views in the General Theory compatible with the endogenous money supply approach. This interesting debate in the literature has been analyzed in detail within the scope of the study. In this context, the theses put forward by the Conformist and Structural Post-Keynesian economists regarding the way money supply is handled in the General Theory are examined separately. Firstly, the views put forward by Keynes in the General Theory are examined in detail and his explanations regarding the formation of money supply are put under the spotlight. Then, the theses of the Accommodationist Post-Keynesian economists who claim that Keynes is based on the external money supply assumption in the General Theory are included. Finally, the views of the Structuralist Post Keynesian economists who argue that the ideas put forward by Keynes in the General Theory are compatible with the endogenous money supply are discussed. In conclusion, the mutual views presented within the framework of this interesting discussion have provided very important opportunities to help us make sense of the complex economic relationships that emerge in today's money market

Keywords: Keynes, General Theory, Post Keynesian, Money Supply.

GİRİŞ

Para hakkındaki tartışmalar tarih boyunca belirli bir dizi konu üzerinden yürütülmüştür. Bu kapsamda paranın işlevleri, nasıl yaratıldığı ve reel ekonomi üzerinde oluşturduğu etkilere ilişkin hususlar yoğun bir biçimde ele alınmıştır. Son dönemde ise paranın oluşum sürecine ilişkin tartışmalar daha popüler hale gelmiştir (Smithin, 2013; 3). Özellikle, Post-Keynesyen iktisatçılar tarafından para arzının içsel olarak belirlendiğine ilişkin ileri sürdükleri görüşler oldukça büyük etki yaratmıştır. Post-Keynesyen görüşe göre merkez bankalarının para miktarı üzerinde tam hakimiyet kurması mümkün değildir. Çünkü, para arzı makroekonomik sistem içinde ekonomik birimlerin karşılıklı etkileşimi ile içsel olarak belirlenmektedir (Bakala, 2024; 4). Ancak, Post-Keynesyen okul çerçevesinde toplanan iktisatçılar arasında önemli görüş ayrılıkları da bulunmaktadır. Görüş ayrılıklarından bir tanesi de Keynes'in 1936 yılında yayımlanan "İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi" (Genel Teori) başlıklı eserinin yorumlanış şekli ile ilgilidir. Bu çerçevede ileri sürülen karşılıklı tezler çerçevesinde Post-Keynesyen iktisatçılar arasında çok ilginç bir tartışma başlamıştır.

Buna göre, Uyumcu Post Keynesyenler, Genel Teori'nin dışsal para arzı varsayımına dayandığını ileri sürerek burada geliştirilen tezlere karşı çıkmaktadır. Öte yandan, Yapısalıcı Post Keynesyenler, Genel Teori 'deki görüşlerin içsel para arzı varsayımına uyumlu olduğunu belirleterek Keynes'in bu kapsamda ileri sürdüğü tezleri savunmaktadır. Keynes 1936 yılında yayımladığı "İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi" başlıklı eseri ile, Klasik İktisat Yaklaşım tarafından ileri sürülen görüşlere karşı çıkarak, iktisat biliminde çok önemli bir çığır açmıştır. Bu şekilde, Keynes'in eseri yayımlandığı andan itibaren literatürde çok önemli tartışmalara yol açmıştır. Günümüzde, Genel Teori üzerinde yapılan tartışmalardan bir tanesi de yukarıda ifade edildiği

şekilde, Uyumcu ve Yapısalıcı Post-Keynesyen iktisatçılar arasında gerçekleşmektedir. Öyle ki, Post-Keynesyen Okul temsilcileri tarafından ileri sürülen farklı görüşler para arzının içselliği ve dışsallığı çerçevesinde yapılan tartışmalar içinde ilginç bir yer edinmeye başlamıştır. Keynes Genel Teori 'nin önsöz kısmında para arzının oluşum sürecini ikinci plana attığını söyleyerek daha çok paranın ekonomi üzerinde yarattığı etkiler üzerinde durduğunu belirtmiştir. Buna rağmen Uyumcu ve Yapısalıcı Post-Keynesyen iktisatçılar Genel Teori 'de Keynes'in para arzının oluşum sürecini ele alış biçimi üzerinden önemli bir tartışmaya girmiştir. Uyumcu Post Keynesyenler, Keynes'in Genel Teori' de ileri sürdüğü görüşleri dışsal para arzı varsayımına dayandırırken Yapısalıcı Post Keynesyenler ise içsel para arzı varsayımı ile uyumlu bulmaktadır. Bu şekilde sürdürülen tartışmalarda iki ilginç durum ortaya çıkmaktadır. İlk olarak Keynes para arzının oluşum sürecini ele almadığını söylemesine rağmen Uyumcu ve Yapısalıcı Post-Keynesyen iktisatçılar Genel Teoride para arzının oluşum sürecine ilişkin önemli tespitler yapmaktadır. İkinci olarak Uyumcu ve Yapısalıcı Post-Keynesyen iktisatçılar Genel Teoriyi analiz ettiklerinde para arzının oluşum sürecine ilişkin olarak birbirlerinden çok farklı sonuçlara ulaşmaktadır. Yukarıda ifade edildiği şekilde, içsel para arzı yaklaşımını savunan Post-Keynesyen okul temsilcilerinin, üstelik de Keynes'in bir eserini analiz ederek, çok farklı sonuçlara ulaşmaları oldukça ilginçtir. Bütün bu tartışmalarda birçok konu gündeme gelmekte ve her yaklaşım kendi tezlerini desteklemek için değişik değerlendirmeler yapmaktadır. Çalışmamızda, Genel Teori 'de para arzının ele alınış şekline ilişkin Uyumcu ve Yapısalıcı Post-Keynesyen iktisatçıların ileri sürdüğü tezler ayrıntılı şekilde analiz edilmiştir. Böylece, hem Genel Teori'nin daha iyi kavranmasına hem de günümüz para piyasalarındaki karmaşık ilişkilerin anlaşılması için ihtiyaç duyulan analitik bakış açısının oluşturu-

rulmasına katkı sunulması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümünde Keynes'in Genel Teori' de para arzının yaratılmasına ilişkin ileri sürdüğü görüşler tespit edilecektir. Bu kapsamda Keynes'in Genel Teoride para arzının oluşumuna ilişkin doğrudan ve dolaylı olarak yaptığı açıklamalar mercek altına alınacaktır. İkinci bölümde, Uyumcu Post-Keynesyen görüşlerin Genel Teori' de para arzının dışsal olarak kabul edilmesine ilişkin iddiaları incelenecektir. Üçüncü bölümde ise Keynes'in Genel Teori' mdeki görüşlerinin özü itibarı ile içsel para arzına yakın olduğunu ifade eden Yapısalcı Post-Keynesyen yaklaşımın tezleri ele alınacaktır. Sonuç kısmında, yapılan tartışmalar çerçevesinde, günümüz karmaşık ekonomik ilişkileri içinde paranın yaratılması süreci ile ilgili anlayışımızı geliştirecek kapsamlı bir analitik çerçeve oluşturulacaktır.

1. Genel Teoride Paranın Yaratılması Sürecine İlişkin Açıklamalar

Keynes Genel Teori eserinin önsöz kısmında bu kitapta ileri sürdüğü görüşlerin bir önceki "Treatise on Money: The Pure Theory of Money" (Treatise on Money) başlıklı eserinin bir devamı olduğunu ifade etmiştir. Ona göre iki eser görüşlerinin geçirdiği doğal evrimin bir sonucu olarak biri diğerinin arkasından gelerek birbirini tamamlamıştır. Böylece, bu iki eser arasındaki tamamlayıcılık ilişkisi kendisi açısından çok açıktır. Öyle ki, Genel Teori' de paranın reel çıktı üzerine etkisine ilişkin kurduğu modelin temel taşlarını bir önceki eserinde tespit ettiğini ifade etmiştir (Keynes, 1936; xvi). Dolayısı ile, Genel Teori' de parayı çıktı düzeyi ve istihdamı belirleyen güçlü bir teorinin merkezine oturtmasında önceki eserinde yaptığı tespitlerin çok büyük bir rolü olmuştur. Böylece, Keynes, "Treatise on Money" isimli eserinde yaptığı tespitlerin katkısı ile parasal gelişmelerin istihdam ve çıktı üzerinde yarattığı etkileri Genel Teori' de kapsamlı şekilde ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Bu şekilde, Genel Teori 'de paranın

reel ekonomik etkilerinin analizine yoğunlaştığını açıkça ortaya koymuştur. Ancak, Keynes Genel Teori' de parasal gelişmelerin reel etkilerine yoğunlaşırken parasal gelişmelerin arkasındaki dinamikleri göz ardı ettiğini de itiraf etmiştir. Keynes, Genel Teori' de paranın ekonomik sisteme etkilerini kapsamlı şekilde ortaya koyarken paranın yaratılmasına ilişkin teknik parasal ayrıntıları arka plana ittiğini belirtmiştir (Keynes, 1936; xvi). Bununla birlikte, Genel Teori incelendiğinde eserin bazı bölümlerinde ekonomik sistem içerisinde paranın yaratılmasına ilişkin önemli bazı tespitlerin yaptığı görülmektedir. Aşağıdaki açıklamalardan görülebileceği gibi para arzının oluşumuna ilişkin Genel Teori'nin çeşitli bölümlerinde Keynes önemli açıklamalar yapmıştır.

Keynes eserin 13. Bölümünde, faiz oranının belirlenme sürecine ilişkin genel bir teori açıklamıştır. Burada para istifleme ve likidite tercihi kavramlarını birbiri ile ilişkilendirirken "hane halkının para miktarını belirleyemeyeceği" vurgusunu yapmıştır. Buna göre hane halkı para miktarını belirleyememekte ancak var olan para stoku içinde bunun ne kadarının elinde likit olarak tutacağı konusunda karar verebilmektedir (Keynes, 1936; 174).

Keynes Genel Teorinin 15. Bölümünde likidite tutma güdüsüne ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Bu kapsamda spekülasyon güdüsü ile para talebi ile ilgili dinamikleri iki olguya bağlamıştır. Bunlardan ilki para arzındaki değişikliklerden kaynaklanan faiz oranındaki farklılıklardır. İkincisi ise likidite fonksiyonunu etkileyen beklentilerdeki değişikliklerdir. Bu bağlamda açık piyasa işlemleri hem faiz oranları üzerinden yarattığı hem de merkez bankası politikalarına ilişkin sinyal etkisi ile piyasadaki likidite tercihlerini etkilemektedir (Keynes, 1936; 197-198). Böylece, Keynes piyasada parasal gelişmeler üzerinde merkez bankasının etkili olabileceğine ilişkin önemli bir çıkarımda bulunmuştur.

Keynes Genel Teorinin 15. Bölümünde ise yine likidite tutma güdüsüne ilişkin açıklamalarda bulunurken insanların işlem ve ihtiyat güdüsü dışında para tutma eğilimlerinin olduğuna işaret etmiştir. Bu noktada para otoritesinin para yaratma uygulamalarının bu süreci etkilediğini belirtmiştir. Öyle ki, para otoritesi tarafından yaratılan para miktarı faiz oranı üzerinden likidite tutma eğilimini dolayısı ile para talebinin yapısını değiştirebilmektedir (Keynes, 1936; 205). Böylece para otoritesi tarafından yaratılan para miktarı ile para talebi arasında bağlantı kurulması güçlü bir biçimde dışsal para arzı varsayımını kabul ettiğini ima etmektedir. Keynes Genel Teori'nin 17. Bölümünde para ve faizin temel özellikleri üzerinden paranın yaratılmasına ilişkin bazı çıkarımlar yapmıştır. Buna göre, girişimciler yatırım kararlarını sermayenin marjinal etkinliği ile faiz oranları arasındaki karşılaştırmaya göre vermektedir. Faizlerin sermayenin marjinal etkinliğinden düşük kalması en ideal yatırım ortamı yaratmaktadır. Böylece, faiz oranları, sermayenin marjinal etkinliği ile birlikte, yatırımların dolayısı ile istihdam ve üretimin gelişme sürecinde önemli bir kısıt oluşturmaktadır. Bu noktada para ve faiz oranının reel ekonomideki işlevini anlamak büyük önem kazanmaktadır. Buna göre faiz oranı, bir sermaye varlığının yeniden üretilmesi veya kullanılması için marjinal verimliliğin ulaşması gereken standardı belirlemektedir. Bunun içinde de faiz oranı yatırım dolayısı ile istihdam düzeyinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Keynes, 1936; 222). Böylece, Keynes para otoritesinin hem doğrudan faiz oranını etkileyerek hem de beklentileri bekleyerek yatırım kararında önemli bir belirleyici olduğunu kabul etmektedir. Keynes Genel Teori'nin 17. Bölümünde paranın ekonomideki işlevlerini tam olarak yerine getirmesi için bazı özelliklere sahip olması gerektiğine de işaret etmiştir. Başka bir ifade ile, para kendisinden beklenen reel ekonomik etkileri yaratması için üzerinde bazı özellikler taşınmalıdır. İlk olarak, para hem uzun hem de

kısa vadede sıfır veya en azından çok küçük bir üretim esnekliğine sahip olmalıdır. İkinci olarak paranın sıfıra eşit bir ikame esnekliğine sahip olması gerekmektedir (Keynes, 1936; 230-231). Keynes'e göre bu iki özellik paranın, faiz oranı üzerinden, yatırımlar dolayısı ile reel ekonomiyi etkilemesi açısından önemlidir. Öyle ki, paranın değeri değiştikçe, onun yerine başka bir unsur koyma imkânı olmayınca, faiz oranları da değişmekte böylece parasal ve reel kesimler arasında etkileşimde değişikliğe uğramaktadır.

Keynes Genel Teori'nin 18. Bölümünde istihdam genel teorisinin yeniden açılımını yaparken kullandığı modelde birtakım değişkenler tanımlanmıştır. Bu çerçevede nihai bağımsız değişkenleri açıklarken tüketim eğilimi ve sermayenin marjinal etkinliği yanında, para arzı miktarını da saymıştır. Böylece, para arzının merkez bankasının eylemiyle belirlenen para miktarından oluştuğunu ima etmiştir. Ancak, Keynes devamında bu değişkenlerin niteliklerinin daha ileri bir analize tabi tutulabileceklerini belirlemiştir. Bu bağlamda Keynes genel de ekonomik sistemin belirleyicilerinin bağımlı ve bağımsız değişkenler olmak üzere iki gruba bölünmesinin keyfi olduğuna da işaret etmiştir (Keynes, 1936; 245-247).

Keynes parasal ücret değişmelerini analiz ettiği Bölüm 19'da ücret esnekliğinin işsizliği tedavi edeceği görüşüne karşı çıkarken paranın yaratılmasına ilişkin bazı imalarda bulunmuştur. Buna göre parasal ücretlerdeki değişikliklerin istihdam düzeyini etkilemesine izin veren mekanizmanın işlemesi çok zordur. Keynes'e göre, parasal ücretlerdeki bir düşüşün fiyatları aşağıya çekerek ekonomide nakit ihtiyacını azaltması zordur. Çünkü bu yolla spekülasyon amaçlar için daha fazla para kullanılabilir hale geldiği için faizin düşerek yatırım düzeyini teşvik etmesi ve ardından çıktı seviyesini artırması mümkün değildir (Keynes, 1936; 263-266). Buradaki açıklamalardan Keynes'in içsel para arzı teorisi çerçevesinde gelişen bir mekanizmanın işle-

me olasılığını açıkça reddettiği görülmektedir. Çünkü, para arzının ücret ve fiyat düzeyinin bir fonksiyonu olamayacağı görüşü dışsal para arzı yaklaşımının öngörülerine çok daha fazla uyumaktadır.

Son olarak, Keynes Genel Teori'nin 21. Bölümünde fiyat teorisine ilişkin çıkarımlarda bulunurken durağan denge teorisi ile değişen denge teorisi arasında ayırım yapar. Değişen denge analizleri yapmak gelecekle ilgili görüşlerin mevcut durumu etkileme yeteneğini ortaya koymak açısından önemlidir. Bu noktada paranın önemi de esasen bugün ile gelecek arasında bir bağlantı kurmasından kaynaklanmaktadır. Paranın bu işlevi likidite tercihi teorisi çerçevesinde açıkça görülmektedir. Zira, likidite tercihi teorisi de belirli bir para stokundan hareketle para talebindeki değişimlerin bugün ve gelecekle ilgili bağlantıları nasıl kurduğunu anlatmaktadır. Bütün bunlar şimdiki zaman ile gelecek arasında bağlantı kurulmasında para stokunun önemi açıkça ortaya çıkmaktadır (Keynes, 1936; 293-294). Böylece, stok bir büyüklük olarak para miktarının analize katılması ise para arzının dışsallığına ilişkin çok güçlü imalar içermektedir.

2. Uyumcu Post-Keynesyen Yaklaşımın Genel Teoride Paranın Yaratılma Sürecine İlişkin Yorumları

Uyumcu Post-Keynes yaklaşımı savunan iktisatçılar (Kaldor, 1982; Moore, 1985; Lavoie, 1985) Keynes'in Genel Teori' de para arzını dışsal olarak ele aldığını iddia etmektedir. Bu çerçevede bir önceki bölümde aktarılan Genel Teori'de para arzına ilişkin olarak yapılan açıklamalar üzerinden görüşlerini ifade ederler. Buna göre, Keynes, farklı dönemlerde içsel para arzına yakın görüşler ifade etse de Genel Teori' de büyük bir tavır değişikliği göstererek para arzını dışsal olarak ele almıştır.

Öncelikle, Keynes Genel Teori'nin önsöz kısmında "bir takım teknik parasal ayrıntılar arka planda kalmıştır" diyerek bankaların

para yaratmadaki rolüne ilişkin hususları "küçük ayrıntı" şeklinde değerlendirip analiz dışına bıraktığını açıkça kabul etmiştir. Genel Teori' de bir "Parasal Üretim Ekonomisi" inşa ettiğini iddia eden Keynes'in her şeyden bankaların rolüne eğilmesi gerekmektedir. Çünkü "parasal üretim ekonomisi" işleyişini anlatan bir çalışmanın bu sistem içerisinde paranın yaratım sürecine ilişkin olarak bankalardan dolayısı ile paranın oluşum sürecinden hiç bahsetmemesi kabul edilemez. Çünkü içsel para arzı yaklaşımında çıktı değişim süreçlerinde ihtiyaç duyulan parasal genişleme ancak banka kredileri ile yaratılan para ile sağlanabilir. Dolayısı ile, parasal üretim ekonomisini anlattığını iddia eden bir eserin daha önsözünde parayı ve dolayısı ile bankacılık faaliyetlerini küçük ayrıntı olarak kabul edip arka planda bırakması kabul edilemez (Rochon, 2012; 300).

Uyumcu Post-Keynesyen iktisatçılara göre, Genel Teori'nin birçok bölümünde para arzı dışsallığını kabul eden açık ifadeler de bulunmaktadır. Öyle ki, Genel Teori' de para miktarına her atıfta bulunulduğunda sürekli olarak merkez bankasına referans verilmektedir. Örneğin, 13. Bölümünde "hane halkının para miktarını belirleyemeyeceği" ve 15. Bölümünde "para otoritesinin para yaratma uygulamalarının para talebini etkileyeceği" belirtilmiştir. Bunun yanında 17. Bölümde paranın hem uzun hem de kısa vadede sıfır veya sıfıra bir üretim esnekliğine sahip olması ile sıfıra eşit bir ikame esnekliğine sahip olması temel özellikler olarak ifade edilmiştir. Ayrıca, 18 Bölümde istihdam genel teorisinin yeniden açıklaması yapılırken kullanılan modelde para arzı nihai bağımsız değişken olarak ele alınmıştır (Işık, 2003; 78).

Yukarıda işaret edildiği şekilde, Uyumcu Post Keynesyen iktisatçılar Keynes'in Genel Teori' de dışsal para arzı yönünde tercihini açıkça ortaya koyduğunu iddia etmektedir. Ayrıca, Keynes'in neden böyle bir tercihte bulunduğuna ilişkin birtakım yorumlarda yapılmıştır.

İleri sürülen gerekçelerden bir tanesi Genel Teoride yeni fikirler ileri sürerken Keynes bazı konularda ödün verme ihtiyacı duymuştur. Öyle ki, Genel Teori' de "her arz kendi talebini yaratır" şeklinde ifade edilen ve literatüre kök salmış Say Kanuna karşı çıkarken para arzı dışsallığı görüşüne ayrı bir parantez açıp cephe genişletmek istememiş olabilir. Bunun yanında, parasal kesimdeki değişimlerin reel kesimi etkilemeyeceğini ileri süren geleneksel "dikatomi" anlayışına itiraz ederken bir de para arzının dışsallığı konusunda tartışma yaratmak istememiş olabilir. Böylece, Keynes'in para arzının dışsallığını kabul etmesinin taktiksel bir olgu olarak değerlendirilebilir. Buna göre, Genel Teori' de geleneksel yaklaşıma getirdiği eleştirileri daha güçlü tutmak için Keynes paranın yaratılması konusunda itirazlarını saklı tutup klasik görüşe uyum gösterme çabasına girmiştir (Harcourt ve Kriesler, 2022; 133).

Ancak, taktiksel gerekçe ile bile olsa, Keynes'in Genel Teori' de paranın yaratılmasına ilişkin ileri sürdüğü görüşler Uyumcu Post Keynesyen iktisatçılar tarafından makul görülmemiştir. Çünkü, klasik yaklaşıma karşı geliştirdiği parasal üretim ekonomisinin temel taşları içsel para arzı ilkeleri ile bire bir ilişkilidir. Bu bağlamda bir parasal üretim teorisi oluştururken ne "para ile ilgili bazı teknik ayrıntıları geri plana bırakmak" ne de "taktik gereği dışsal para arzı varsayımına sığınmak" makul karşılanmaz. Keynes'in bu şartlarda oluşturmaya çalıştığı parasal üretim ekonomisi, geleneksel yaklaşıma tam bir karşı çıkış olmaktan daha çok, Miktar Teoremi'nin işleyişine daha fazla uyum göstermektedir (Moore, 1985; 8).

Genel Teori' de para arzının dışsal kabul edilmesinin nedenini basit bir taktiğin ötesinde ileri sürülen teorilerin işlemesi için önemli bir gereklilik olarak gören Uyumcu Post-Keynesyen iktisatçılar da vardır. Buna göre, Keynes'in Genel Teoride para arzı dışsallığına ilişkin görüşe yer vermesi bizzat ürettiği

teorilerin zorunlu kıldığı bir durumdur. Öyle ki, Keynes'in Genel Teori' de bir bütün olarak kurmaya çalıştığı reel ve parasal kesim ilişkisinin işleyişi dışsal para arzı varsayımına dayanmaktadır. Başka bir ifade ile, Genel Teori' de para arzının dışsal kabul edilmesi kurulan modellerin işlemesi için önemli bir gerekliliktir. Bu bağlamda, Genel Teoride faiz oranı ve likidite tercihine ilişkin geliştirilen teoriler büyük oranda dışsal para arzı varsayımına ihtiyaç duymaktadır. Öyle ki, faiz oranı ve likidite tercihine ilişkin geliştirdiği teoriler Keynes'in dışsal para arzı görüşüne yakınlaşmasını zorunlu kılmıştır. Genel Teoride faiz oranı para piyasasında para arz ve talebi ile belirlenmektedir. Ancak, para piyasası analizlerine bakıldığında, para arzındaki gelişmelerden çok daha fazla para talebi üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu şekilde, özellikle, finansal piyasalarda spekülasyonlara dayanan faaliyetlerin para talebi üzerine etkisini analiz etmek Keynes'e daha cazip gelmiştir. Böylece, faizlerin belirlenmesi sürecinde, para arzı ile daha az ilgilenip kısaca onu dışsal belirleme yolunu seçmiştir. Sonuçta, para piyasasında faizin belirlenmesi sürecinde para talebine yoğunlaşarak spekülatif güdülerini daha çok gündemine alması onu dışsal para arzına yönelik varsayım yapmaya yöneltmiştir. Faiz oranının Genel Teoride para talebi ve para arzı tarafından belirlenme sürecinde diğer önemli bir konuda faizin bir "fiyat" olarak ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Bu şekilde, faizlerin oluşumunu Marshall'ın öncülük ettiği kısmi denge yaklaşım ile analiz etmek içsel para arzı açısından büyük tezat oluşturmuştur. Öte yandan, böyle bir teknik ile belirlenen faiz oranının, sermayenin marjinal etkinliğine bağlı olarak, yatırım ve reel üretim seviyesini etkilemektedir. Bu şekilde oluşturulan aktarma mekanizması da çok daha fazla dışsal para arzı varsayımına ihtiyaç duymaktadır. Çünkü, bu şekilde, para piyasasından reel ekonomiye doğru parasal aktarma mekanizmasının işleyişini anlatırken daha net ve basit olacağını düşünmüştür (Lavoie, 1985; 76-77).

Post-Keynesyen iktisatçılara göre Keynes'i Genel Teoride dışsal para arzı varsayımına yaklaştıran diğer önemli bir etkende likidite tercihi teorisinden kaynaklanmıştır. Keynes, likidite tercihi teorisi ile, finansal piyasalardaki spekülasyonlara bağlı olarak, para talebindeki gelişmeler üzerinden faizin belirleme sürecine bir kanal açmak istenmiştir. Bu çerçevede, likidite tercihindeki gelişmeler para arzı ile sınırlandırılan para talebi içindeki değişimlerle ele alınmıştır. Bunun sonucunda likidite teorisinin faiz oranı ile ilişkisi verili para arzına bağlı olarak oluşan para talebi içindeki değişimlerle kurulmuştur (Smithin, 2013; 10). Bu durumda banka kredilerinin reel kesim ile ilişkisinin kurulması sonucu para arzının içsel olarak yaratılması sürecinin savunulması likidite tercihi teorisinin kabulü ile birlikte imkânsız hale gelmektedir. Çünkü, likidite tercihi teorisinin parasal olayları açıklamada etkili olabilmesi ancak para otoritesinin para arzı veya kredi üzerinde etki yaratması ile mümkün olmaktadır (Messori, 1991; 146-147). Likidite tercihi teorisinin dışsal para arzı varsayımına daha uygun düşmesinin bir başka nedeni Genel Teori'de yapılan para tanımından kaynaklanmaktadır. Keynes'e göre arzı kolayca artırılabilen bir varlığın servet sahiplerinin zihninde 'likidite' niteliğine sahip olması pek olası değildir. Para miktarı gelecekte keskin değişimler geçirme ihtimali içinde olursa likidite özelliğini kaybeder (Carvalho, 2013; 443). Dolayısı ile paranın düşük üretim ve ikame esneklikleri onun gelecekteki belirsizliklere karşı güvenli bir liman sunma imkanını artırır. Bunun için likidite tercihi teorisi belirli bir standart açısından paranın değerinin korunması için yönetilen bir para rejimine ihtiyaç duyar. Bu yüzden likidite tercihi teorisinde para arzı bağımsız değişken olarak ele alınmaktadır (Kaldor, 1982; 24).

3. Yapısalıcı Post-Keynesyen Yaklaşımın Genel Teoride Paranın Yaratılma Sürecine İlişkin Yorumları

Yapısalıcı Post-Keynesyen iktisatçılar Key-

nes'in General Teoride paranın yaratılmasına ilişkin ileri sürdüğü görüşlerin içsel para arzından bir kopuş göstermediğini iddia etmektedir. Dolayısı, bu çalışmanın ilk bölümünde belirlenen Genel Teori'de para arzına ilişkin yapılan açıklamaları içsel para arzı süreci ile uyumlu görürler. Bu kapsamda Yapısalıcı Post-Keynesyen iktisatçılar Keynes'in Genel Teoride ileri sürdüğü görüşlerin içsel para arzı yaklaşımına tezat oluşturmadığını iddia ederler (Dow, 1997; Carvalho, 1992; Wray, 1990, 2010).

Yapısalıcı yaklaşım Keynes'in Genel Teori' de dışsal para arzı varsayımına ilişkin bazı imalarda bulunduğunu kabul eder. Ancak Yapısalıcı Yaklaşımına göre göre bu durum sadece analizlerin ifade edilmesinde kolaylık sağlamak içindir. Ayrıca, Keynes Genel Teori' de devrim niteliğinde birçok yeni fikir ileri sürmüştür. Böylece, son derece tartışmalı olacağı neredeyse kesin olan bir kitapta başka bir tartışmalı sorunun peşine düşmek istememiş de olabilir. Bu bakımdan Genel Teoride sağa sola dağılmış birkaç cümleden hareketle Keynes'in dışsal para arzı fikrini savunduğunu ileri sürmek doğru değildir. Genel Teori' de paranın yaratılması süreci ile ilgili değerlendirme yapmak için ileri sürülen teorilerin içeriğine bakmak daha doğru olacaktır. Öte yandan, Keynes'in hem Genel Teori' den önce (Keynes, 1930) hem de sonrasında (Keynes, 1937a ve 1937b) yayımladığı eserlerde içsel para arzını savunduğu açıkça görülmektedir. Öyle ki, 1930 yılında basılan "A Treatise on Money: The Pure Theory of Money" isimli çalışmasında para arzının içselliğine ilişkin önemli argümanlar sunmuştur. Yine aynı şekilde Keynes 1937 yılında "Alternative Theories of the Rate of Interest Rate" ve "The Ex-ante Theory of The Rate of Interest" başlıkları ile yayımlanan iki makalesinde para arzının içselliğine ilişkin fikirler sürmeye devam etmiştir. Dolayısı ile Keynes'in Genel Teori öncesi ve sonrası eserlerinde açıkça içsel para arzını savunduğunu belirtmiştir. Böylece, Keynes'in Genel Teori öncesi ve sonrası yazdığı eserler göz önüne

alındığında dışsal para arzı yaklaşımını benimsemesi mantıklı değildir (Işık, 2003; 88). Keynes' in Genel Teoride paranın özelliklerine ilişkin yaptığı değerlendirmelerin dışsal para arzı savunusu olarak değerlendirilmesine de Uyumcu Post-Keynesyenler karşı çıkmaktadır. Öyle ki, Keynes'in paranın düşük üretim ve ikame esnekliğine işaret etmesi para miktarının büyük değişimler göstermesi sonucunda işlevlerini yitireceğine ilişkin duyduğu kaygıdan kaynaklanmaktadır. Böylece, Keynes'in buradaki ifadelerinin amacı sadece paranın reel değerinin korunmasının önemi-ne ilişkindir. Bunun dışında, bu açıklamalardan para arzının sabit tutulmasına ilişkin bir politika önerisi çıkarmak mümkün değildir. Dolayısı ile, Genel Teori' de para özelliklerine ilişkin yapılan nitelermeler para arzının dışsallığını destekleyen argümanlar olarak ele alınamaz (Carvalho, 1992; 110-111).

Öte yandan, Genel Teoride parasal üretim ekonomisi modelindeki değişkenleri tanımlarken para arzını dışsal olarak nitelendiğine ilişkin iddialar da doğru değildir. Çünkü, Keynes bu kısımda para arzını dışsal olarak nitelermekten daha çok onu veri bir değişken olarak analizine katmaya çalışmıştır. Böylece, Keynes değişkenleri sınıflandırırken dışsal nitelermeye yapmak yerine Marshall'ın kısmi denge analizi kapsamında verili değer olarak tanımlamıştır (Dow, 1994; 3). Bu şekilde birtakım değişkenler verili olarak ele alınınca tamamı ile eylemsiz duruma düşer. Ama buradan hareketle onların etkisiz olduğunu söyleyemeyiz. Bu uygulama sadece seçilen faktörlerin analizini tüm ekonomik olguların karşılıklı bağımlılığının neden olduğu karmaşıklıktan izole etmek içindir (Harcourt ve Kriesler, 2022; 134-135). Verili değişkenlerin analiz modelinin içinden ve dışındaki dinamiklerden kesinlikle etkilenmeyeceğine ilişkin bir iddia yoktur. Ayrıca analizin ileriki aşamalarında verili sıfatı ile uykuya bırakılan değişkenlerin model içine alınarak diğer değişkenlerle serbestçe etkileşime geçmesine izin verilir. Dolayısıyla, Keynes'in parayı

veri olarak ele alması dışsallık çerçevesinde değerlendirdiği anlamına gelmez (Dow, 1997; 44-45). Ayrıca, Keynes Genel Teori' de para arzına veri değişken nitelermesi yaptıktan sonra aynı sayfa içinde bu tür bir sınıflamanın kesin hüküm içermediğine işaret etmiştir. Öyle ki, Keynes, verili değişken şeklinde modele katılan olguların "daha fazla analize tabi tutulabileceklerini, tabiri caizse, nihai atomik bağımsız elementler olmadıklarını" söylemiştir. Böylece, ekonomik olgular arasındaki karmaşıklığın analiz yeteneğini artırmak için olgulara ilişkin yapılacak nitelermeler bu olguların özelliklerinin sonsuz bir şekilde tanımlandığı anlamına gelmez (Harcourt ve Kriesler, 2022; 137). Yapısalcı Post-Keynesyen İktisatçılar Keynes'in Genel Teori 'de geliştirdiği likidite tercihi teorisinin para arzı dışsallığına ilişkin güçlü imalar içerdiği tezine de şiddetle karşı çıkar.

Buna göre, Genel Teoride likidite tercihi teorisinin para arzının inelastik olması durumunda ancak işleyebileceğine ilişkin yanlış bir kanaat vardır. Bu yanlış değerlendirme para talebi ile likidite tercihinin sağlıklı bir şekilde ayrıştırılmamasından kaynaklanmaktadır. Para talebi bir akış değişkendir ve para arzı tarafından karşılanmaktadır. Bununla birlikte likidite tercihindeki değişimler para arzındaki değişimlerle değil para talebindeki değişimlerle ilişkilidir. Dolayısı ile de içsel para arzı yaklaşımı ile uyumludur. Üstelik Keynes, Genel Teoride para arzını sabit varsayarak, likidite tercihindeki değişmelerin, para arzından bağımsız şekilde, faiz oranı ve dolaşısıyla istihdam ve üretim üzerindeki etkisini göstermeye çalışmıştır. Bu hali ile likidite tercihi teorisi, para arzı veriliyken, paranın reel ekonomiyi etkileme sürecini dolayısı ile reel içsel dinamikleri nasıl harekete geçirdiğini göstermesi açısından önemlidir. Böylece, Keynes'in görüşlerinin merkezinde yer alan likidite tercihi teorisi içsel para arzı varsayımı ile çelişmez (Oka, 2021; 263-264). Öte yandan, Genel Teoride yatırımların tasarruf azlığı tarafından değil likidite (finansman) eksikliği

tarafından sınırlandırılacağını savunulmaktadır. Bu şekilde ekonomik birimlerin likidite tercihinin reel ekonomi içinde oynadığı rol açıkça belirlenmektedir. Para arzı yerine doğrudan likiditedeki değişimlerle yatırımları ilişkilendirmesi içsel para arzı görüşünün argümanları ile tam uyumludur. Ayrıca, likidite tercihi ile faiz oranı arasında kurulan ilişki de içsel para arzı ilkelerine karşıtlık içermez. Buna göre, faiz oranları üzerindeki baskının gerekçesi, yatırım artışı nedeniyle talep edilen fon miktarının artması değil, finansman güdüsünü karşılamak için gerekli likiditenin sağlanmamasıdır. Dolayısı ile, Keynes'in likidite tercihi teorisi ekonomik birimlerin parasal tercihlerini sürekli öne çıkararak içsel para yaklaşımı ile büyük bir uyum göstermektedir (Wray 1992; 1152-1153). Uyumcu Post-Keynesyenlere göre Genel Teori 'de ileri sürülen teoriler içinde yatırım tasarruf ilişkisine yönelik geliştirilen teoriler içsel para arzı varsayımına tam bir uyum göstermektedir. Keynes, Genel Teoride tasarrufu bir karar değişkeni olarak değil bir kalıntı olarak ele almaktadır. Yatırım için bir harcama yapıldığında, bu harcamayı alan kişi, yatırım miktarına eşit bir gelir artışı elde eder ve bu gelirin tüketilmeyen kısmı tasarruflara gider. Tasarrufların bu şekilde oluşması açık bir biçimde yatırımların tasarrufları yarattığını ortaya koymaktadır. Böylece, tasarruflar her zaman yatırımlara eşit olmaktadır. Çünkü tasarruf, yatırımın finansal karşılığından başka bir şey değildir. Bu şekilde ortaya konan yatırım tasarruf ilişkisi yeni yatırımların ancak bankalar tarafından sağlanacak yeni krediler yolu ile gerçekleştirileceğini gösterir. Dolayısı ile, General Teori' de ileri sürülen parasal üretim ekonomisi içsel para arzı mekanizmasına göre işlemektedir (Foster, 1986; 963-964). Öte yandan, Keynes, Genel Teori 'de efektif talebi ekonominin temel dinamiği olarak ele alırken kamu harcamalarını da toplam talebin önemi bir parçası olarak belirlemiştir. Öyle ki, kamu harcamalarındaki bir gelişmenin üretim ve istihdamı artırmak için etkili bir politika aracı olabile-

ceğine de işaret etmiştir. Bu noktada dışsal sabit bir para arzı varsayımı altında Keynes'in efektif talebe dayalı genişlemeci politikaları işlerliğini yitirir. Çünkü bu koşullarda kamu harcamalarındaki artış önce faiz oranlarında yükselişe daha sonra da yatırımlarda bir azalmaya yol açar. Böylece, kamu harcamalarındaki bir artış ekonomide genişleme yerine toplam talep içinde kamu harcamaları ile yatırımlar arasında bir ödünleşmeye dolayısı ile özel yatırımların dışlanmasına yol açar. Kamu açıklarının ekonomide genişleyici etki yaratma tezi, açıkların özel harcamalardaki bir düşüşle dengelenebileceği görüşüne dönüşür. Bu durum ise kesinlikle Keynes tarafından kabul edilemez. Bunun için, dışlamaya imkân sağlayan dışsal para arzı yerine Genel Teori' deki yaklaşım içsel bir para arzı sürecini gerektirir (Işık, 2003; 87). Son olarak, Yapısalcı Post Keynesyen iktisatçılar Genel Teoride dışsal para arzının kabul edilmediğini Keynes'in bu eserde Miktar Teoremine karşı çıkışı çerçevesinde anlatmaya çalışırlar. Paranın miktar teoremi M (para arzı) V (para dolanım hızı) çarpımının P (genel fiyatlar) ve Q (reel üretim) çarpımı eşitliğinden hareket etmektedir. Bu denklemde V ve Q sabit olduğu varsayımı altında M arttığında P 'de otomatik olarak artmaktadır. Bu çerçevede para arzından fiyatlara doğru bir nedensellik ilişkisi kurulmaktadır. Oysa, Keynes Genel Teoride buna karşı çıkarak nedensellik ilişkisinin PQ çarpımından MV çarpımına doğru ilerlediğini iddia etmiştir. Keynes'te nominal gelir (PQ) tarafından belirlenen toplam talep ekonominin temel dinamiğidir. Böylece, para arzını dışsal olarak ele alan miktar teoreminin işleyişi ile ekonomik ilişkileri açıklamaya çalışmak Keynes'in Genel Teori' de geliştirdiği efektif talep ilkesine hiç uymaz. Çünkü toplam talepteki değişimlerin toplam arzı yönlendirdiğini iddia eden efektif talep teorisi sınırlayıcı bir dışsal bir para arzı varsayımı ile çalışamaz. Ancak, toplam talep değişimlerine uyan içsel para arzı görüşü efektif talep ilkesinin mükemmel bir biçimde işlemesini sağ-

lar. Ayrıca, Keynes Miktar Teoreminin de sabit para dolanım hızı (V) varsayımına da karşı çıkmıştır. Çünkü Miktar Teoreminde para arzı ile fiyat arasındaki ilişkiyi sağlayan sabit dolanım hızı varsayımı likidite tercihi teorisine hiç uymaz. Öyle ki, geleceğe yönelik belirsizlikler ve faiz oranı ile karşılıklı ilişkileri dolayısı ile paranın dolanım hızı oldukça değişken bir nitelik taşır. (Foster, 1986; 958-959).

4. SONUÇ

Keynes, Genel Teori isimli eserinde, Klasik İktisat Yaklaşımından önemli bir kopuş göstererek, çok değişik görüşler ileri sürmüştür. Buna rağmen, Uyumcu Post Keynesyenler Genel Teoride dışsal para arzı varsayımını kabul ederek, klasik yaklaşımın çözümlerine benzer değerlendirmeler yaptığı gerekçesi ile Keynes'i eleştirmektedir. Öte yandan, Yapısalcı Post-Keynesyen iktisatçılar ise Genel Teoride ileri sürülen bütün görüşleri içsel para arzı süreci ile uyumlu bulmaktadır. Böylece, literatürde Keynes'in Genel Teoride para arzını ele alış şekli Uyumcu ve Yapısalcı Post Keynesyenler tarafından yoğun bir biçimde tartışılmaktadır. Çalışmamızda, Uyumcu ve Yapısalcı Post Keynesyen iktisatçıların, para arzı ile ilgili olarak, Genel Teori üzerinden yaptıkları bu tartışmalar analiz edilmiştir. Uyumcu Post-Keynes Yaklaşım, dışsal para arzı varsayımının benimsendiğini iddia ederek, Genel Teoride sunulan tezlerin hepsini reddetmektedir. Uyumcu Yaklaşımına göre Genel Teorinin önsöz kısmında Keynes'in "bir takım parasal teknik ayrıntıları analiz dışında bıraktım" şeklinde ifadesi dışsallık varsayımına sığdığını açıkça göstermektedir. Öte yandan, Keynes Genel Teori'nin birçok bölümünde para arzının dışsal olarak belirlendiğine yönelik ifadeler bulunmaktadır. Ayrıca, Keynes paranın özelliklerini sayarken, düşük üretim ve ikame esnekliğine sahip olması gerektiğini dile getirerek dışsal para arzı yaklaşımına uygun yorumlar yapmıştır. Bunların ötesinde, kullandığı modelin değişkenlerini sayarken Keynes çok açık bir şekilde para arzını verili aldığını

ifade etmiştir. Genel Teoride, para arzı dışsallığına ilişkin açık nitelermeler yapılması yanında ele alınan temel konular ve bunlara ilişkin geliştirilen teorilerde ancak dışsal para arzı varsayımı ile geçerli olabilir. Piyasada arz ve talep koşullarında belirlenen faiz oranının sermayenin marjinal etkinliğine bağlı olarak yatırım ve reel üretim seviyesini etkileme mekanizması ancak para arzının dışsal olarak belirlenmesi süreci ile çalışabilir. Bunun yanında likidite tercihi teorisi çerçevesinde daha likit varlıklara dönüşüm sürecini anlatırken dışsal olarak belirlenen sabit bir para arzı ilkesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, Genel Teoride paranın reel ekonomiye etkileme kanalları içinde bankalara hiçbir rol verilmeyip onlardan hiç bahsedilmemesi de tamamı ile dışsal para arzı varsayımına dayalı olarak analiz yapıldığını göstermektedir. Yapısalcı Post-Keynesyen Yaklaşım Genel Teoride paranın yaratılmasına ilişkin olarak sunulan görüşlerin içsel para arzı yaklaşımı ile uyumlu olduğunu iddia etmektedir. Genel Teori 'de dışsal para arzı sürecine ilişkin bazı ifadeler bulunsa da sonunda geliştirilen teoriler içsel para arzı süreci ile tutarlıdır. Bu bakımdan, Keynes'in Genel Teorisi diğer içsel para arzı varsayımı ile yazılmış eserlerinden hiçbir farklılık göstermemektedir. Keynes'in paranın üretim ve ikame esnekliklerinin düşük olması gerektiğine ilişkin tespiti dışsal para varsayımını desteklemekten daha çok paranın işlevlerini etkili bir şekilde sağlaması için belirtilmiştir. Para arzının veri olarak analizlere katılması onu dışsal varsaymaktan daha çok karmaşık ilişkilerin daha anlaşılabilir şekilde analiz edilmesine imkân veren kısmi denge analizinin bir gereğidir. Likidite tercihi teorisinin doğrudan dışsal para arzı ile ilişkilendirilmesi mümkün değildir. Tam tersine likidite tercihi teorisi, içsel para arzı yaklaşımının öngördüğü şekilde, sabit para arzı miktarında dahi toplam para talebinde likiditeye yönelik tercih değişikliklerin para miktarını artırarak reel ekonomide etkiler yaratacağını ifade etmektedir. Aynı şekilde, geleneksel yaklaşımın

aksine, yatırımın tasarrufları belirlediğine ilişkin tespit, yatırımın finansman kaynağını doğrudan bankacılık kredilerine dayandırarak, içsel para arzı ilkesi ile tam bir uyum göstermektedir. Bunun dışında Genel Teoride, miktar teoremine karşı çıkmaktadır. Çünkü, Keynes modelinin temeli olan efektif talep ilkesinin dışsal para arzı varsayımı ile işlemesi mümkün değildir.

Görüldüğü gibi Genel Teoride paranın yaratılma sürecine ilişkin olarak Uyumcu ve Yapısal Post-Keynes iktisatçılar arasında çok yoğun bir tartışma sürmektedir. Para arzının ele alınış biçimine ilişkin olarak ileri sürülen bu tezler Genel Teoriyi daha iyi kavramamız için çok önemli araçları sunmaktadır. Bunun ötesinde, çalışmada ortaya konulduğu şekilde, her iki yaklaşımın oluşturduğu analitik çerçeve günümüzün karmaşık para piyasası ilişkilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Başka bir ifade ile, Uyumcu ve Yapısal Post-Keynes iktisatçılar arasında yapılan tartışmalar hem Genel Teori'nin kuramsal örgüsünün çok farklı yönlerden kavranması hem de günümüz para piyasalarındaki karmaşık ilişkilerin daha iyi anlaşılması için önemli katkılar sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Bakala, T. A. (2024). The Validity of Keynes' Preference for Liquidity Principle in the Endogenous Money Supply Thesis among Post-Keynesians. *iBusiness*, 16(1): 1-23.
- Carvalho, F. J. C. (1992). Mr Keynes and the Post Keynesians. Edward Elgar Publishing.
- Carvalho, F. J. C. (2013). Keynes and Endogeneity of Money. *Review of Keynesian Economics*, 1(4): 431-446.
- Dow, S. (1997). Endogenous Money. G. C. Harcourt & P. A. Riach (Edt.), *A Second Edi-*

tion of the General Theory, Volume 2: Overview, Extensions, Method and New Developments içinde (ss. 43-55). London: Routledge.

- Foster, G. P. (1986). The Endogeneity of Money and Keynes's General Theory. *Journal of Economic Issues*, 20(4), 953-968.
- Harcourt, G. C. & Kriesler, P. (2022). The Endogeneity of the Money Supply in the General Theory. *Monetary Economics, Banking and Policy* içinde (ss. 133-143). Routledge.
- Işık, S. (2003). Keynes Para Arzının Belirlenmesinde Bir Endojenistmiydi? *Ekonomik Yaklaşım*, 14(46): 71-106.
- Kaldor, N. (1982). *The Scourge of Monetarism*. Oxford University Press.
- Keynes, J. M. (1930). *A Treatise on Money: The Pure Theory of Money*. A. Robinson & D. Moggridge (Edt.), *The Collected Writings of John Maynard Keynes* içinde. Cambridge University Press.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. A. Robinson & D. Moggridge (Edt.), *The Collected Writings of John Maynard Keynes* içinde. Cambridge University Press.
- Keynes, J. M. (1937a). Alternative Theories of the Rate of Interest. *Economic Journal*, Haziran: 241-252.
- Keynes, J. M. (1937b). The 'Ex-ante Theory of The Rate of Interest. *Economic Journal*, Aralık: 663-669.
- Lavoie, M. (1985). *Credit and Money: The Dynamic Circuit, Overdraft Economics, and Post Keynesyen Economics*. M. Jarsulic (Der.), *Money and Macro Policy* içinde

-
- (ss. 63-84). Kluwer-Nijhoff Publishing.
- Messori, M. (1991). Keynes' General Theory and the Endogenous Money Supply. *Economie Appliquée*, 44(1): 125-152.
- Moore, B. (1985). Wages, Bank Lending, and the Endogeneity of Credit Money. M. Jarsulic (Der.), *Money and Macro Policy içinde* (ss. 1-28). Kluwer-Nijhoff Publishing.
- Oka, T. (2021). Interpretation of Chapter 17 of The General Theory and Reconciliation between the Endogenous Money Supply and the Liquidity Preference Theory. *The Japanese Political Economy*, 47(2-3): 261-280.
- Rochon, L. P. (2012). Money's Endogeneity, Keynes's General Theory and Beyond. T. Cate (Der.), *Keynes's General Theory* (Chapter 13). Edward Elgar Publishing.
- Smithin, J. (2013). Keynes's Theories of Money and Banking in the Treatise and the General Theory. *Review of Keynesian Economics*, 1(2): 242-256.
- Wray, L. R. (1992). Alternative Approaches to Money and Interest Rates. *Journal of Economic Issues*, 26(4): 1145-1178.
- Wray, L. R. (2010). Keynes's Approach to Money: What can be Recovered?. R. W. Dimand; R. A. Mundell ve A. Vercelli(Edt.), *Keynes's General Theory After Seventy Years içinde*. International Economic Association Series. Palgrave Macmillan, London.